

Цртани филм као конзервативни уметнички правац

Цртани филм представља једну од најживљих уметности нашег времена. И не, није реч само о томе да је са успоном компјутерски генерисаних слика (*CGI*) и такозваних „зелених екрана“ практично сваки филм са иоле већим буџетом постао у одређеној мери „анимирани“. Овде је реч о нечему другом. Довољно је погледати месечне спискове најгледанијих филмова у оквиру услуга „емитовање на захтев“ великих кабловских оператера и платформи, и видети да на њима по правилу запажено место заузимају – анимирани филмови. Разлог је једноставан – цртане филмове воле да гледају деца, а деца цртане филмове које воле такође воле да *репризирају*

у недоглед. И мада је парадигма о цртаном филму као „дечјој уметности“ одавно развејана, деца и даље генеришу главни део пажње за ову врсту програма. А то, између осталог, повлачи и одређене естетске и жанровске особености ове уметности.

Ово се лако може илустровати на следећи начин – генерације осамдесетих и деведесетих година у Србији одрасле су у великој мери на цртаним филмовима који нису настали у њихово време. И док су се свакако пратили нови анимирани програми, што преко телевизије, што преко видео-касета, *парадигматски* цртани филмови за велики број српских генерација и даље су били „Дизнијеви“, „Ем-џи-емови“, и „Ворнер бросови“ краткометражни класици о Микију и Паји, Душку и Дачи, Тому и Џерију, као и анимирани бајке из тзв. „Дизнијевог канона“. А неки од најпопуларнијих међу њима снимани су четрдесетих, педесетих, неки од њих – попут Попајевих, „Прича из 1001 ноћи“ – чак и тридесетих година XX века. Ово је само по себи својеврсни феномен, јер иако међу играним филмовима недвосмислено постоје ванвременски класици, скоро је незамисливо да просечан гледалац рођен средином осамдесетих може да гледа „Казабланку“ или „Трећег човека“ као потпуно равноправан део своје властите популарне културе са „Терминатором“ или „Петпарачким причама“. Са цртаним филмом се оворутински дешава, па деца са потпуно једнаким задовољством и интересовањем могу да гледају

„Дизнијеве“ класике као што су „Снежана и седам патуљака“ (1937), „Мачке из високог друштва“ (1970), или „Аладин“ (1992). Да ли ће код савремене деце ти класици бити омиљенији од савремених филмова који су наменски прављени за њихову генерацију у мањој мери зависи од моде и културолошког контекста, а у кудикамо већој мери од *естетике*

и

квалитета

самог филма. И то не важи само за западну школу анимације – потпуно идентична закономерност може се приметити међу публиком у Русији, или у Јапану, где се савремена анимирана остварења потпуно равноправно такмиче са класицима старим и по пола века.

Чињеница да цртани филм као форма кудикамо „спорије застарева“ учинила је ову уметност начелно конзервативнијом од игране кинематографије. Далеко од тога да свака епоха нема револуционарне цртане филмове који захватају дух свога времена и актуелне културне и политичке вредности, као и цртане филмове који представљају плод потрошачке културе за једнократну употребу, али на нивоу општег тренда цртани филмови су склонили *ванвременим* формама, причама, и вредностима. То значи да је у глобалној филмској продукцији цртани филм често простор који уметницима – пре свега сценаристима и редитељима – даје више простора за носталгичне, старомодне, класичне, а у својој „застарелости“ понекад чак и политички некоректне садржаје. Истовремено, идеолошки и категоријални ломови који потресају глобалну културу по правилу се на анимираној уметности одражавају нежније, блаже, и конзервативније него

у другим филмским жанровима.

„Аватар: последњи владар ветрова“ – култни дечји програм и ванвременски класик

Сјајан пример једног од оваквих „модерних класика“ јесте анимирана серија „Аватар: последњи владар ветрова“ (код нас такође позната као „Легенда о Ангу“), коју је дечји канал „Никелодион“ премијерно емитовао 2005-2008. године, и која данас ужива култни статус као један од најбољих анимираних програма свих времена. Са оценом 9,3 на IMDb, „Аватар“ је најбоље рангиран цртани филм на списку најбољих ТВ програма, где заузима високо 10. место (испред гиганата као што су „Игра престола“ на дванаестом, и „Сопраноси“ на тринаестом месту.) Иако је у питању серија која је стара 15 година, након уврштавања у понуду глобалне платформе за емитовање „Нетфликс“ у мају 2020. неколико дана је била најгледанији програм у њиховој понуди, а своје местомеђу десет најгледанијих задржала је током наредна два месеца, што је рекорд откако та листа постоји.

Све је то интелигентно проткано мотивима из оријенталне, али и класичне грчке филозофије – пре свега популарног хеленског учења о „четири елемента“ и платонистичке поделе стварности на телесну и духовну

Ова огромна популарност „Аватара“ свакако је последица чињенице да је у визуалном смислу реч одређено анимираној, а у приповедачком смислу предивно испричаној модерној бајци. Међутим, оно што јој је заиста донело култни статус јесте успех са којим су њени аутори упитали читаву плејаду историјских и социолошких тема као што су рат, геноцид, тоталитаризам, колонијализам, класна и расна дискриминација, етничко чишћење, растурање породица, политичка индоктринација итд., као и изванредну психолошку слојевитост ликова – у програм који је званично предвиђен за тринаестогодишњаке. Притом, није просто уметање ових „садржаја за одрасле“ у дечју серију учинило „Аватара“ толико омиљеним, већ управо *начин* на који је то учињено: тако да озбиљни елементи не покваре детињи наратив, а да детињи наратив не банализује „озбиљне“ елементе. А ауторима серије – Мајклу Дантеу Димартину и Брајану Конијецку – ово је пошло за руком управо зато што су се држали класичних образаца из традиционалне митологије, али и зато што су за те обрасце одабрали најбољу могућу форму.

